

Teoria de la Literatura II
(Grup 3)

2n curs

Departament de Filologia Espanyola,
Lingüística General i Teoria de la
Literatura

Prof. Dr. Francisco Chico Rico
© 2012

Tema 7

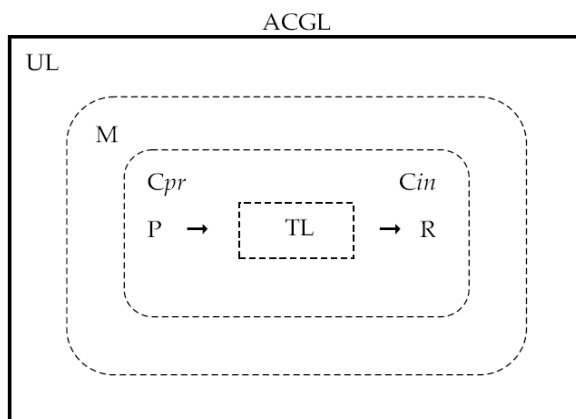
EL NIVELL PRAGMÀTIC DE L'OBRA D'ART VERBAL

L'ESTRUCTURA DE LA COMUNICACIÓ LITERÀRIA

 Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

L'estructura de la comunicació literària

Teoria de la Literatura II (Grup 3) – 2n curs
Departament de Filologia Espanyola, Lingüística General i Teoria de la Literatura
Prof. Dr. Francisco Chico Rico

 Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

Tema 7 / pàg. 2

Característiques de la literarietat/poeticitat I

Modalitat del fet literari

Entre les característiques diferencials que des del punt de vista pragmàtic defineixen la llengua literària/poètica amb relació a la llengua comuna o estàndard destaquen les relacionades amb la **modalitat del fet literari**, modalitat que se sustenta en el seu **caràcter convencional**, entenent el seu funcionament com a **pacte tradicional entre autor i lector**.

Característiques de la literarietat/poeticitat II

1. Producció-recepció

Són normals les condicions d'**absència** de receptor i de **mediatesa** o **distància** de la seua resposta, contràriament a allò que és normal en l'acte de comunicació estàndard.

Característiques de la literarietat/poeticitat III

Amb aquest propòsit, Antonio García Berrio escriu:

La literatura —excepte excepcionals casos que tematitzen la violació del principi general— consagra un diàleg inexistent. La lectura no és més que una metàfora de resposta. I ho prova, precisament, el que el tipus de lectures-respostes siga divers per definició, segons pressupòsits diferents de capacitat o interès [...]. Evidentment l'emissor literari preveu una gamma de respostes molt variades i diferides, la qual cosa —es vullga o no— determina indubtables modalitats performatives en el missatge literari, així com l'impossibilitat per a operacions d'autorreflexió, retoc o resposta, en les que es compleixen i prolonguen usualment els missatges comunicatius de la llengua "estàndard".

(Antonio García Berrio, «Lingüística, literaridad/poeticidad. (Gramàtica, pragmàtica, texto)», en 1616. *Anuario de la Sociedad Española de Literatura General y Comparada*, 2, 1979, pàg. 125-170, pàg. 141).

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

Tema 7 / pàg. 5

Característiques de la literarietat/poeticitat IV

2. Producció-recepció

Pel que fa a l'acte de parla literària pròpiament dita, també constitueix una característica pragmàtica exclusiva de la llengua literària/poètica la consciència dels participants en el procés comunicatiu que els seus respectius comportaments es desenvolupen en un **domini excepcional**.

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

Tema 7 / pàg. 6

Característiques de la literarietat/poeticitat V

Amb aquest propòsit, Antonio García Berrio escriu:

En la mesura en què l'excepció es crea, *s'inventa* en cada ocasió —en especial en els casos eminentes de la poesia més admirada, que és la més rica en sorpreses lingüístiques per al receptor—, no existeix com a sistema "estàndard" automatitzable. Els mites de la "inspiració" i de la "poiesis" apunten a una *producció a cegues* del missatge poètic, inconscient; és a dir, no guiada per la pràctica usual i estandarditzada de la producció general lingüística.

(Antonio García Berrio, «Lingüística, literaridad/poeticidad. (Gramática, pragmática, texto)», en 1616. *Anuario de la Sociedad Española de Literatura General y Comparada*, 2, 1979, pàg. 125-170, pàg. 142).

Característiques de la literarietat/poeticitat VI

3. Emissor

En el cas de la literatura, ens enfrontem a un emissor peculiar que rep el nom d'*autor*. Un vell terme que, en llatí (*auctor*), derivava del verb *augere*, "augmentar", "fer progressar", amb el significat precís de "creador", i que pertany a la família romànica d'*auctoritas*. L'etimologia, per tant, apunta cap a un emissor especialment qualificat, que no pot identificar-se amb el parlant ordinari. És un emissor distant, amb qui el destinatari no pot establir diàleg, per a inquirir, corregir o canviar els camins del missatge.

(Fernando Lázaro Carreter, «La literatura como fenómeno comunicativo», en Fernando Lázaro Carreter, *Estudios de lingüística*, Barcelona, Crítica, 1981, pàg. 173-192, pàg. 179).

Característiques de la literarietat/poeticitat VII

4. Receptor

En principi, no és sol·licitat per una obligació pràctica, si exclouem d'aquesta qualificació l'exigència de plaer o il·lustració. [...] Però, front al que ocorre en altres formes de comunicació, donat el caràcter irreversible de la literària, no pot contradir l'autor, ni li és possible prolongar l'intercanvi comunicatiu [...]. Davant de l'obra, pot assentir o dissentir, estèticament o ideològicament, mitjançant judicis de valor que, en fases elaborades pel raciocini, es denominen crítica i són una forma de metallenguatge.

(Fernando Lázaro Carreter, «La literatura como fenómeno comunicativo», en Fernando Lázaro Carreter, *Estudios de lingüística*, Barcelona, Crítica, 1981, pàg. 173-192, pàg. 181).

Característiques de la literarietat/poeticitat VIII

5. Obra

El caràcter de proposta immodificable que té el missatge literari el reflecteix bé el terme *obra* amb què es designa. Una obra —"és una obra de Bach, de Góngora o de Gaudí"; "aquesta és la meua obra", pot dir un escultor mostrant una estàtua— és quelcom rematat, conclus i final, que el receptor admet o no, però sobre la ideació i textura de la qual cosa li és impossible influir. El lector és un membre del receptor universal, que acull el missatge solitàriament o col·lectivament, en llocs cronològicament i espacialment distints, i, no obstant això, aquest missatge mai canvia, sempre és idèntic.

(Fernando Lázaro Carreter, «La literatura como fenómeno comunicativo», en Fernando Lázaro Carreter, *Estudios de lingüística*, Barcelona, Crítica, 1981, pàg. 173-192, pàg. 182).

Característiques de la literarietat/poeticitat IX

Convencions del fet literari

Per a la Ciència Empírica de la Literatura (*Empirische Literaturwissenschaft*) són les **convencions estètica i de polivalència** les que, a més de caracteritzar, respectivament, la manera de ser de la comunicació artística i el caràcter específic de l'objecte d'intercanvi comunicatiu, serveixen per a definir el concepte de *literarietat/poeticitat*.

Teoria de la Literatura II (Grup 3) - 2n curs
Llengües i literatures hispàniques, Lingüística General i Teoria de la Literatura
Prof. Dr. Francisco Chico Ruiz

Característiques de la literarietat/poeticitat X

1. Convenció estètica

Per a tots els participants comunicatius [...] que pretenguin realitzar bases de comunicat com comunicats estètics de naturalesa lingüística és coneixement recíprocament suposat [...] que tots ells han d'estar disposats i en condicions de:

(a) ampliar, després de l'abandó de la **convenció T** [A] [o fàctica], les seues possibilitats d'actuació i les [...] d'altres participants més allà dels criteris "vertader/fals" i "útil/inútil" i orientar-se primàriament cap aquelles categories que són acceptades com estèticament rellevants;

(b) caracteritzar les accions comunicatives preteses com literàries per mitjà de signes apropiats o esperar i seguir en la recepció tals signes;

(c) triar com a marc referencial per als elements integrants del text no primària o exclusivament el model de realitat social [...], sinó altres marcs referencials que permeten realitzar el text com a comunicat estètic de naturalesa lingüística.

(Siegfried J. Schmidt, *Fundamentos de la ciencia empírica de la literatura. El ámbito de actuación social LITERATURA*, Madrid, Taurus, 1990 (1980), pàg. 227).

Teoria de la Literatura II (Grup 3) - 2n curs
Llengües i literatures hispàniques, Lingüística General i Teoria de la Literatura
Prof. Dr. Francisco Chico Ruiz

Característiques de la literarietat/poeticitat XI

2. Convenció de polivalència

Per a tots els participants comunicatius [...] que pretenguen realitzar bases de comunicat com comunicats esteticolingüístics és coneixement recíprocament suposat [...] que aquells han d'estar disposats i en condicions de no atènyer-se a la **convenció M** [B] [o de monovalència], sinó de realitzar de manera polivalent [...] els comunicats esteticolingüístics en la producció i en la recepció.

(Siegfried J. Schmidt, *Fundamentos de la ciencia empírica de la literatura. El ámbito de actuación social LITERATURA*, Madrid, Taurus, 1990 (1980), pàg. 247).

Teoria de la Literatura II (Grup 3) - 2n curs
Llengües i literatures hispàniques, Lingüística General | Teoria de la Literatura
Prof. Dr. Francisco Chico Ruiz

Característiques de la literarietat/poeticitat XII

A. Convenció T [o fàctica]

Per a tots els participants comunicatius [...] és coneixement recíprocament suposat [...] que les bases de comunicat amb capacitat referencial [...] es refereixen [...] al model de realitat [...] considerat com a vàlid [...], per a poder comprovar si les afirmacions dutes a terme amb el comunicat són vertaderes [...] o quina utilitat pràctica poden tenir [...].

(Siegfried J. Schmidt, *Fundamentos de la ciencia empírica de la literatura. El ámbito de actuación social LITERATURA*, Madrid, Taurus, 1990 (1980), pàg. 135).

Teoria de la Literatura II (Grup 3) - 2n curs
Llengües i literatures hispàniques, Lingüística General | Teoria de la Literatura
Prof. Dr. Francisco Chico Ruiz

Característiques de la literarietat/poeticitat XIII

B. Convenció M [o de monovalència]

Per a tots els membres de la nostra societat [...] és coneixement recíprocament suposat [...]:

(a) que s'espera dels productors de comunicats que a les bases de comunicat per ells produïdes se'ls puguen assignar resultats de recepció afixables intersubjectivament de la manera més unívoca, fins i tot en moments diferents;

(b) que s'espera dels receptors de comunicats que ells efectivament intenten assignar a tals bases de comunicat resultats de recepció unívocs.

(Siegfried J. Schmidt, *Fundamentos de la ciencia empírica de la literatura. El ámbito de actuación social LITERATURA*, Madrid, Taurus, 1990 (1980), pàg. 157).

Teoria de la Literatura II (Grup 3) - 2n curs
Lingüística General i Teoria de la Literatura
Prof. Dr. Francisco Chico Ruiz

Bibliografia recomanada

GARCÍA BERRIO, Antonio, «Lingüística, literaridad/poeticidad. (Gramática, pragmática, texto)», en *1616. Anuario de la Sociedad Española de Literatura General y Comparada*, 2, 1979, pàg. 125-170.

LÁZARO CARRETER, Fernando, «La literatura como fenómeno comunicativo», en Fernando Lázaro Carreter, *Estudios de lingüística*, Barcelona, Crítica, 1981, pàg. 173-192.

MAYORAL, José A. (comp.), *Pragmática de la comunicación literaria*, Madrid, Arco/Libros, 1987.

SCHMIDT, Siegfried J., «The Fiction is that Reality Exists. A Constructivist Model of Reality, Fiction, and Literature», en *Poetics Today*, 5, 1984, pàg. 253-274.

VILLANUEVA, Darío (comp.), *Avances en Teoría de la Literatura. (Estética de la recepción, pragmática, teoría empírica y teoría de los polisistemas)*, Santiago de Compostel·la, Universitat de Santiago de Compostel·la, 1994.

Teoria de la Literatura II (Grup 3) - 2n curs
Lingüística General i Teoria de la Literatura
Prof. Dr. Francisco Chico Ruiz